

Nr 129.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till byggnad m. m. för ett tekniskt laboratorium; given Stockholms slott den 24 februari 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 24 februari 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Möller, anför:

I årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 8, punkt 3) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till uppförande av byggnad för ett tekniskt laboratorium för budgetåret 1939/40 beräkna ett reservationsanslag av 200,000 kronor. Jag torde nu få ånyo anmäla detta ärende.

I skrivelse den 17 oktober 1938 har ingenjörsvetenskapsakademien hemställt, att Kungl. Maj:t måtte *dels* vidtaga åtgärd i syfte att en vid Drottning Kristinas väg norr om statens provningsanstalt belägen tomt ställdes

till akademiens förfogande, dels ock bevilja akademien ett anslag å 200,000 kronor för att å nämnda tomt uppföra en laboratoriebyggnad.

Innan jag ingår på en redogörelse för akademiens ifrågavarande framställning, vill jag erinra om ett annat, i visst samband med densamma stående ärende, som tidigare varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Jag syftar på en av akademien i särskilda skrivelser den 30 augusti och den 15 september 1937 gjord hemställan om bidrag av statsmedel till ett sammanlagt belopp av 118,000 kronor, därav 103,000 kronor för uppförande å statens provningsanstalts tomt av en byggnad, avsedd för en teknisk röntgencentral, samt 15,000 kronor för inredning av byggnaden.

Till motivering av denna hemställan anförde *ingenjörsvetenskapsakademien* i förenämnda skrivelse den 30 augusti 1937 i huvudsak följande:

Den i anslutning till akademien arbetande svetsningskommissionen hade på sin tid hemställt hos akademien att vidtaga åtgärder för att inom landet bereda tillgång till vissa för den betydelsefulla svetsteknikens utveckling oundgängliga provningsanordningar, nämligen dels en utmattningsmaskin och dels en farbar röntgenutrustning. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 december 1936 hade akademien vitsordat behovet av nämnda apparaturrustning och hemställt om anvisande av ett anslag till statens provningsanstalts förfogande för anskaffning av en utmattningsmaskin. I fråga om röntgenutrustningen hade akademien uttryckt sin förhoppning, att det för dess anskaffning erforderliga beloppet skulle kunna hopbringas genom tillskott från intresserade.

Kungl. Maj:ts i anslutning till akademiens framställning till 1937 års riksdag avlåtna förslag om anvisande av medel för anskaffning av en utmattningsmaskin blev av riksdagen bifallet. Genom en på akademiens initiativ företagen andelsteckning, i vilken deltagit såväl statliga affärsdrivande verk som privata institutioner, bruk och verkstäder, hade vidare sammanskjutits ett belopp om 46,000 kronor, varigenom blivit möjligt att anskaffa såväl transportabel röntgenutrustning, vilken sedan juni 1937 vore i full verksamhet, som även en del annan behöflig apparatur m. m.

Enär både röntgenprovning och vissa andra »icke förstörande» provningsmetoder hade betydelse för undersökning ej blott av svetsfogar utan jämväl av en mängd andra industriprodukter, hade det befunnits lämpligt att för provningarnas bedrivande upprätta ett särskilt organ, som fått namnet tekniska röntgencentralen vid *ingenjörsvetenskapsakademien*. Röntgencentralens lokalbehov hade provisoriskt tillgodosetts genom att tekniska högskolan ställt två rum till förfogande, vilka dock endast mycket nödortfittigt kunnat motsvara de allra första behoven av laboratorie- och kontorslokaler; för verksamhetens fortsatta bedrivande krävdes oundgängligen större utrymme. Men därtill komme att en nära kontakt med statens provningsanstalt med dess resurser i olika hänseenden vore av största betydelse för ett gott resultat, liksom också lätt tillgång till röntgenutrustning för provningsanstalten skulle innebära ett värdefullt komplement till de befintliga provningsmöjligheterna.

En förläggning i närmaste anslutning till statens provningsanstalt skulle därför utgöra den ur alla synpunkter bästa lösningen av röntgencentralens lokalfråga; önskvärdheten av en dylik förläggning hade jämväl kommit till uttryck vid ärendets dryftande inom provningsanstaltens styrelse.

I häröver den 7 september 1938 avgivet utlåtande anförde *styrelsen för statens provningsanstalt* bland annat:

Med hänsyn till provningsanstaltens och röntgencentralens angränsande arbetsområden skulle det vid många av anstaltens uppdrag vara önskvärt att hava ett nära samarbete och utbyte av sakkunskap med röntgencentralen. Ävenledes vore sannolikt, att röntgencentralens verksamhet skulle bidra till ökning av anstaltens uppdrag beträffande svetsfogars provning på mekanisk hållfasthet och för utmattningsmed den laboratorieutrustning, som disponerades av anstalten.

Med hänsyn till nyttan av röntgencentralens verksamhet icke endast för därav berörda industrier utan även för allmän ekonomi vid tekniska arbeten och för allmän säkerhet funne styrelsen det vara berättigat, att staten bidroge till denna verksamhet genom upplåtande åt densamma av ändamålsenliga lokaler.

Efter samråd med provningsanstalten avsåge akademiens förslag uppförandet av en byggnad med en yta av cirka 14×14 meter och höjd av cirka 7 meter, innehållande dels en arbetshall i en våning med travers, dels ett antal ingenjör-, verkstads-, kontors- och arkivrum m. m. i två våningar. Enär en stor del av verksamheten utfördes vid byggnadsföretag och verkstäder ute i landet erfordrades även ett garage för två bilar.

Det till provningsanstaltens disposition ställda tomtområdet vore avsett att kunna upptaga de till- och nybyggnader, som verksamhetens utveckling kunde betinga under en överskådlig framtid. Sådana nybyggnader hade ägt rum vid olika tillfällen enligt härför inom anstalten uppgjord byggnadsplan och den nu föreslagna byggnaden skulle kunna inordnas i denna plan. Även om röntgenarbetet i framtiden på grund av teknikens framsteg eller av annan orsak skulle komma att minskas eller nedläggas, skulle byggnaden kunna av anstalten utnyttjas för andra tekniska ändamål, som då vore aktuella.

Beträffande lokaler och rumsindelning i den tillämnade byggnaden enligt för styrelsen företedda förslagsritningar kunde styrelsen vitsorda deras lämplighet för det avsedda ändamålet och att man sökt hålla byggnadens storlek så liten som möjligt.

Den föreslagna garagebyggnaden vore avsedd att vara en billig standardkonstruktion av galvaniserad plåt och att eventuellt kunna flyttas. För densamma borde på tomten planeras och betongläggas en lämplig yta. Styrelsen ville som ett önskemål hemställa, att den betonglagda ytan måtte utökas med cirka 40 kvadratmeter för tillgodoseende av anstaltens behov och att tillkörsväg ordnades, vilket torde utöka kostnaden med omkring 1,000 kronor.

Enligt uppgjord plan skulle byggnadens uppvärmning ske från anstaltens värmecentral, som härför vore tillräcklig. Styrelsen förutsatte, att byggnaden med dess inredning skulle ställas till röntgencentralens förfogande tillsvidare och utan hyra, men att sådana nyttigheter såsom värme, vatten, arbetshjälp m. m. skulle av centralen betalas i enlighet med av provningsanstaltens styrelse fastställda grunder.

I utlåtande den 5 oktober 1937 över den föreslagna röntgencentralen anförde *byggnadsstyrelsen*:

Styrelsen hade icke något annat att erinra beträffande ifrågavarande byggnadsförslag än att avståndet mellan den nya och den närmast intill liggande byggnaden jämlikt 80 § 5 mom. byggnadsstadgan borde ökas från 7 till 9 meter.

Den till förslaget hörande kostnadsberäkningen slutade å 103,000 kronor. Detta belopp borde på grund av stegringen i byggnadskostnader höjas med 12,500 kronor. De till 15,000 kronor beräknade inredningskostnaderna kun-

de däremot godtagas under förutsättning att den största sparsamhet iakttoges. Totalkostnaden för nybyggnadens uppförande och inredning skulle således uppgå till (115,500 + 15,000 =) 130,500 kronor.

Genom beslut den 21 januari 1938 fann Kungl. Maj:t ingenjörsvetenskapsakademiens framställning om anslag till uppförande av en byggnad för ifrågavarande röntgencentral icke för det dåvarande föranleda någon vidare åtgärd.

Till utveckling av sin nu förevarande, i skrivelsen den 17 oktober 1938 gjorda framställning om anvisande av ett anslag å 200,000 kronor för uppförande av en laboratoriebyggnad å angiven plats å norra Djurgården har *ingenjörsvetenskapsakademien* anfört i huvudsak följande:

Enligt de av Kungl. Maj:t fastställda stadgarna för ingenjörsvetenskapsakademien ålåg det akademien att befordra teknisk-vetenskaplig forskning samt att därigenom främja den svenska industrien och tillvaratagandet av landets naturtillgångar. Till vinnande av detta syfte hade akademien bland annat att anordna systematiska undersökningar rörande tekniska problem, som avsåge de inhemska naturtillgångarnas tillgodogörande, och, om så befunnnes lämpligt, för sådana frågors studium inrätta särskilda institut.

Under sin hittillsvarande verksamhet hade akademien sökt att till en början i möjligaste mån utnyttja bestående forskningsanstalters laboratorier. Akademien hade sålunda genom talrika forskningsanslag bidragit till arbetens utförande vid tekniska högskolan, statens provningsanstalt, metallografiska institutet, Chalmers tekniska högskola m. fl. Men i några fall hade det befunnits lämpligt att inrätta särskilda institut, nämligen för värmetekniska frågor, för kemisk-tekniska undersökningar, för cementkemiska undersökningar och för industriella provningar med röntgenstrålning.

Akademien hade även inrättat ett institut för elektrovärme, vilket emellertid sedermera blivit självständigt.

För de tre första av förenämnda institut hade akademien i sin fastighet vid Grevturegatan kunnat bereda visst laboratorieutrymme. Röntgencentralen åter hade provisoriskt fått tak över huvudet inom en avdelning av tekniska högskolan.

För de kemiska arbetena, vilka i stor omfattning ägnats åt problemet att ur inhemskt råmaterial framställa motorbränslen, hade år 1930 genom statsmakternas beslut anskaffats en apparatur i större skala för möjliggörande av arbeten vid mycket höga tryck och temperaturer samt hydrering. Denna viktiga apparatutrustning, som betingat en kostnad av omkring 150,000 kronor, hade efter överenskommelse med ammunitionsfabriken vid Marieberg blivit inrymd i en särskild byggnad på fabriksområdet. Den 1 juli 1938 hade emellertid lokalen måst utrymmas, alldenstund fabriken led av svår utrymmebrist för egna arbeten.

Ifrågavarande viktiga apparatanläggning, veterligen den enda i landet för sådana arbeten, låge för närvarande magasinerad, enär alla akademiens strävanden att finna en om ock provisorisk lokal för dess uppställning icke lett till någon lösning, ett förhållande som vore i hög grad beklagligt icke minst med hänsyn till det arbetsprogram, som förelåge för innevarande budgetårs verksamhet på kraft- och bränsleområdet.

Härtill komme, att det i akademiens hus inrymda kemiska laboratoriet så småningom blivit fullständigt överbelastat. Det finge vidare erinras om de undersökningar rörande syntetiska motorbränslen, vilka anbefallts aka-

demien av Kungl. Maj:t den 25 juni 1937 och för vilkas utförande ävenledes erfordrades kemiska arbeten.

Akademiens fastighet vore en typisk bostadsfastighet. De i densamma inrymda laboratorierna hade därför ej kunnat bliva särdeles ändamålsenliga. De hade därjämte numera blivit alldeles otillräckliga. Svårast vore som nämnt förhållandena vid det kemiska laboratoriet. Den trängsel, som nu rådde, kunde givetvis icke i längden vara förmånlig för arbetenas rätta bedrivande.

Då akademien för nära två år sedan hade inrättat den tekniska röntgencentralen för att gå industrien och kommunikationsverken tillhanda med den moderna men dyrbara röntgenprovningemetoden, hade tanken varit att kunna i fortsättningen erhålla plats för dess fasta arbetsavdelning i samband med statens provningsanstalt. Centralen arbetade dels förmedelst en på automobil farbar röntgenanläggning, dels ock med undersökningar i laboratorium, undersökningar som nära anknöte till andra dylika, vilka utfördes av provningsanstalten. I skrivelser den 30 augusti och 15 september 1937 hade akademien hemställt, att Kungl. Maj:t ville ställa till statens provningsanstalts förfogande anslag för uppförande på anstaltens tomt av en byggnad för sagda ändamål. Kungl. Maj:t hade emellertid ej funnit skäl att för det dåvarande vidtaga någon åtgärd.

Akademien vore sålunda för ögonblicket i trängande behov av lokalutrymme dels för ett vidgat kemiskt laboratorium särskilt i samband med den magasinerade högtrycksapparaturen, dels för den tekniska röntgencentralen.

Efter att bland annat hava erinrat om det stora antalet i utlandet befintliga tekniska forskningsinstitut, däribland ett 30-tal i Tyskland och ett 40-tal i England, framhåller akademien, att akademien icke kunnat undgå att uppmärksamma den även i vårt land pågående diskussionen angående en utvidgad på tekniska mål inriktad forskning. Rörande de behov, som i Sverige förelåge i avseende på central forskning mot tekniska och industriella mål, hade akademiens preses, kommerserådet A. F. Enström verkställt en preliminär utredning. Efter att hava redogjort för huvuddragen i nämnda utredning anför akademien vidare i huvudsak följande:

För realiserande av forskningsprogrammet skulle erfordras en forskningskomplex uppdelad på två, tre eller fyra huvudavdelningar. Det måste emellertid på sakens nuvarande ståndpunkt anses vara förhastat att ingå på organisationsspörsmålen. Man kunde tänka sig en central anstalt eller en uppdelning på flera. Det uppstode spörsmål, huruvida och i vad mån staten och industrien vore redo att delta i kostnaderna. I avseende på dessa hade Enström gjort en preliminär approximativ beräkning för hela programmet realiserande, vilken pekade på storhetsordningen 5 miljoner kronor anläggnings- och utrustningskostnad samt 0.75 miljoner kronor årlig driftkostnad.

En viktig fråga vore vidare den, huru ledningen av en eventuell central forskningsanstalt skulle organiseras. Olika utvägar kunde tänkas. Den kunde tänkas förlagd i sektioner under de tekniska högskolornas styrelser, sidoordnade med de befintliga undervisningsanstalterna. Om man emellertid ville sammanhålla det hela, borde den göras fristående, antingen under ledning av ingenjörsvetenskapsakademien (i analogi med vetenskapsakademien och under dennas vård ställda institutioner) eller ock under en i anslutning till akademien bildad särskild styrelse, innefattande representanter för olika i saken intresserade parter.

I varje fall torde ett program sådant som det skisserade icke kunna reali-

seras annat än i etapper. Hänsyn måste framförallt tagas till den omständigheten, huruvida det stode lämpliga forskare till förfogande för de olika uppgifterna.

Huru än organisationsfrågan komme att lösas, framstode som ett önskemål, att en blivande central forskningsanstalt bleve lokaliserad till närheten av tekniska högskolan (samtidigt också till statens provningsanstalt). Enligt vad som kommit till akademiens kännedom funnes en tomt, som uppfyllde nämnda villkor och jämväl syntes väl lämpa sig för ändamålet. Denna vore belägen vid Drottning Kristinas väg, norr om statens provningsanstalt.

Akademien vågade ifrågasätta, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i syfte, att tillräckligt tomtutrymme reserverades för här avhandlade ändamål och att detta utrymme tillsvidare ställdes till akademiens förfogande för uppförande omedelbart av en mindre laboratoriebyggnad, lämpad att tillfredsställa de inledningsvis berörda mycket trängande behov, som uppkommit för akademiens del. För dessa behov skulle omedelbart erfordras en byggnadsvolym motsvarande en kostnad av i runt tal 200,000 kronor. Denna byggnad skulle sedan kunna inlemmas i ett blivande forskningskomplex, så att detta successivt byggdes ut i anslutning till de riktlinjer, som nyss antytts.

Det fölle av sig självt, att en lösning av akademiens aktuella lokalbehov på sätt, som här angivits, skulle ske under sådana former, att därmed icke föregreps den närmare utredning, som erfordrades i avseende på det stora forskningsproblemet i vad gällde det slutliga disponerandet av tomten inklusive den första byggnaden. Ett eventuellt upplåtande till akademien skulle sålunda ske tillsvidare och intill dess den stora frågan bleve löst i den ena eller andra riktningen.

Till belysning av ingenjörsvetenskapsakademiens behov av laboratorielokaler har inom akademien upprättats följande förteckning jämte kommentarer över vissa undersökningar, som för närvarande påginge vid institut under akademien eller inom kommittéer, där akademien medverkade, och i vilka inginge experimentella arbeten, som krävde utrymmen av slag, som icke kunde ställas till förfogande inom akademiens lokaler vid Grevturegatan.

Röntgenprovning. Det portabla aggregat för röntgenprovning, som genom akademiens medverkan anskaffats för röntgencentralen, vore tidvis stationerat i Stockholm och borde då göras tillgängligt för forskningsarbeten. Röntgencentralens kontor vore inrymt i lokaler på tekniska högskolan och kunde möjligen vara kvar där ännu någon tid. Det stora aggregatet kunde emellertid icke lämpligen användas i dessa lokaler. Transportbilen för aggregatet vore nu i brist på utrymme uppställd på tekniska högskolans gård.

Aktivt kol. En av kolningslaboratoriet konstruerad halvstor apparat för framställning av aktivt kol, som tidigare varit uppställd vid laboratoriet i Marieberg, vore för närvarande uppmonterad i lokalerna vid Grevturegatan men kunde icke drivas på grund av bristande utrymme.

Vitmossetorv. Kolningslaboratoriets metod för framställning av oljor ur vitmossetorv, som tidigare utarbetats vid laboratoriet i Marieberg, hade nått en punkt, då en halvstor apparat borde byggas, för att man skulle kunna framställa oljor i sådan mängd, att praktiska prov därmed kunde företagas. En väsentlig del av den erforderliga utrustningen skulle bestå av en ugn för lågtemperaturdestillation, som medgäve exakt kontroll av temperaturförlopp, genommatning, ånginblåsning etc. En dylik apparat kunde icke monteras i lokalerna vid Grevturegatan.

Torv. Som ett led i de pågående med särskilda statsanslag utförda undersökningarna av möjligheterna att framställa flytande bränsle ur torv inginge även brikettering av torv och lågtemperaturdestillation av briketterna. Även härför fordrades en apparat för lågtemperaturdestillation i halvstor skala. Eventuellt kunde samma apparat användas som nyss omtalats under vitmossetorv. Till utrustningen borde även höra en mindre brikettpress. För närvarande sändes torvproven till Danmark och Tyskland för brikettering och till andra verk i Tyskland för lågtemperaturdestillation.

Oljor ur trä och avfallslutar. De försök, som för några år sedan av kolningslaboratoriet påbörjades för att utreda möjligheterna för ett ekonomiskt tillvaratagande av sulfitavfallslutar, kunde på grund av brist på lokaler ej bedrivas i önskad utsträckning. Detsamma gällde laboratoriets arbeten för framställning av oljor ur trä och för framställning av särskilt under kristider värdefulla produkter ur töre.

Skiffer. Vid den utredning angående möjligheten att framställa värdefulla ämnen ur svensk oljeskiffer, som nyligen igångsatts, kunde man förvänta, att det efter de första grundläggande försöken, som utfördes i laboratorieskala och som därför lämpligen kunde förläggas till akademiens lokaler vid Grevturegatan eller till lämpliga laboratorier på tekniska högskolan, bleve nödvändigt att utföra halvstora prov för att få tillgång till större mängder av produkter. Vissa sådana prov kunde förläggas till skifferverket på Kinnekulle eller till någon annan industriell anläggning i närheten av en skifferfyndighet. För att spara tid och omkostnader torde dessförinnan försök behöva utföras i halvstor skala på sådan plats, att de kunde stå under omedelbar övervakning av den utredande kommittén. Även härför fordrades ugnar av liknande typ, som omnämnts under vitmossetorv och torv.

Generatorgasdrift vid bilar. Den kommitté, som utredde frågan om generatorgas vid bilar och i vilken akademien medverkade, bedreve för närvarande sina praktiska prov vid en motorprovsningsanstalt tillhörig Apotekarnes mineralvattenfabrik. Vid sidan av där utförda bromsningsprov på automobiler, som närmast avsåge förbättring av generatorutrustningen, reglageanordningar, insättandet av kompressor m. m. vid motorerna, vore det önskvärt att kunna prova olika bränslen, såsom skilda slag av träkol och träkolsbriketter, koksade torvbriketter m. m. Sådana prov kunde lämpligen göras i en stationär motor med elektrisk broms. Utrymme för en dylik utrustning kunde emellertid icke beredas i det nämnda laboratoriet vid mineralvattenfabriken.

Alkoholbränslen. Ett liknande behov av prov med olika bränslen för bildrift kunde förutses uppkomma vid fortsättandet av utredningarna beträffande acetal och eteralkohol. Prov med dylika bränslen för flygmotorer kunde för närvarande icke utföras i landet, utan provmaterialet måste utsändas till England för provning därstädes.

Hydrering. De oljor, som framkomme vid lågtemperaturdestillation, behövde i allmänhet förädlas genom hydrering, innan de bleve användbara som motorbränsle. Hydreringsförsök i laboratorieskala hade sedan längre utförts vid kolningslaboratoriet. För att erhålla produkter i sådan mängd, att praktiska prov kunde företagas, behövdes apparater i större skala än den vanliga laboratorieutrustningen. För den skull hade för en del år sedan anskaffats en större hydreringsapparat, som sedan drivits i laboratoriet vid Marieberg. Denna hade på grund av lokalbrist numera måst inpackas. På grund av de höga tryck, som användes, krävde denna apparat lokaler av särskilt slag. Även en mindre hydreringsapparat funnes, som ej heller den lämpligen kunde uppställas inom lokalerna vid Grevturegatan.

Vissa kontrollprov, samhörande med en begynnande fabrikation i Pers-
torp, torde jämväl påkräva ökat utrymme.

Över ingenjörsvetenskapsakademiens sistnämnda framställning hava utlåtanden avgivits av riksmarskalksämberet, kommerskollegium, styrelsen för statens provningsanstalt och styrelsen för tekniska högskolan. Vid riksmarskalksämberets och kommerskollegii utlåtanden äro fogade av intendenten för Djurgården respektive styrelsen för Svenska teknologföreningen avgivna yttranden. Vidare har Sveriges industriförbund inkommit med en skrivelse i ämnet.

Intendenten för Djurgården har anfört i huvudsak följande:

Enligt den akademiens framställning bilagda kartskissen vore den för laboratoriebyggnaden ifrågasatta tomten belägen inom det område å norra Djurgården, som för Djurgårdsförvaltningens räkning användes till hovjägarbostad, stall, byggnader för förvaring av parksoffor och diverse redskap, värmestuga för Djurgårdens arbetare, såghus, spån- och torkhus, brädgård samt timmer- och vedupplag. Då området sålunda vore till fullo disponerat och för Djurgårdens drift behövt, kunde icke tillstyrkas att å detsamma plats upplåtes för laboratoriebyggnaden i fråga. Däremot syntes, sedan vissa områden och byggnader blivit frigjorda, akademiens ifrågavarande behov av markområde kunna tillgodoses inom Experimentalfältets område. Om markbehövet icke ansåges kunna tillgodoses inom Experimentalfältet eller eventuellt annat område, funnes odisponerad djurgårdsmark väster om ett till tekniska högskolan upplåtet område, där tillräckligt tomtutrymme skulle kunna erhållas för byggnaden.

Riksmarskalksämberet har, under hänvisning till intendentens för Djurgården yttrande, för egen del uttalat önskvärdheten av att, därest det ansåges nödvändigt att den ifrågasatta laboratoriebyggnaden uppfördes i närheten av tekniska högskolan och statens provningsanstalt, den av intendenten föreslagna platsen väster om tekniska högskolan i första hand måtte komma i fråga. Skulle det visa sig nödvändigt, att det av akademien föreslagna, norr om statens provningsanstalt belägna tomtområdet, å vilket av Djurgårdsförvaltningen för närvarande för eget behov disponerade byggnader och andra anläggningar funnes, toges i anspråk för nu ifrågavarande eller annat behov av byggnadstomter, skulle icke blott en rationell skötsel av Djurgårdens skogstillgångar förhindras utan Djurgårdsförvaltningen även nödgas framställa betydande krav på ersättningar, vilkas omfattning dock för närvarande icke kunde beräknas. Ämberet ville även framhålla, att å Djurgården annan användbar plats för Djurgårdsförvaltningens förenämnda byggnader och anläggningar icke torde finnas.

Kommerskollegium har för egen del anfört i huvudsak följande:

Kollegium ville ansluta sig till de krav på en intensifiering och utvidgning av det tekniskt-industriella forskningsarbetet, som av ingenjörsvetenskapsakademien framställdes och som under senare tid framförts vid flera tillfällen och i olika sammanhang. Medverkan från statens sida torde därvidlag vara ofrånkomlig. Utstakandet av vissa organisatoriska riktlinjer för forskningsarbetets koordination och ej minst för statens medverkan torde emellertid vara erforderligt, innan några mera avgörande steg toges för förverkligandet av nämnda syfte. Tills vidare syntes därför en viss försiktig-

het böra iakttagas till undvikande av att åtgärder vidtoges, som vore av natur att i större eller mindre grad föregripa utvecklingen.

Akademiens förevarande framställning avsåge närmast fyllandet av vissa akademiens egna omedelbara behov, men berörde också ett principavgörande, nämligen val av plats för de centrala forskningsanstalter, som kunde tillkomma.

Även om av ekonomiska och andra skäl forskningsarbetet ifråga i stor utsträckning syntes böra förläggas till redan existerande institutioner och laboratorier samt till industriföretagen, torde dock inrättandet av fristående forskningsanstalter för vissa ändamål bliva nödvändigt. Det syntes också vara klart, att, såsom akademien framhölle och under förutsättning att speciella synpunkter ej gåve försteg åt annat platsval, dessa anstalter helst borde lokaliseras till närheten av redan existerande tekniskt-vetenskapliga institutioner, då därigenom det viktiga personliga samarbetet i hög grad underlättades, frågorna om gemensam anskaffning av vetenskaplig litteratur och anordning av kooperativ dokumentation lättare kunde lösas o. s. v. Ur denna synpunkt syntes erinran ej vara att göra mot att det föreslagna området reserverades för ifrågavarande ändamål, huru än valet utfölle mellan de olika linjer för försöksverksamhetens organiserande, som nu kunde anses aktuella.

Beträffande den föreslagna laboratoriebyggnaden funne kollegium, på grundval av en skiss över byggnadens dimensioner och allmänna konstruktion, som för kollegium företetts, att utförandet skulle bliva sådant, att användningsmöjligheterna bleve tillräckligt vidsträckta och ej enbart bundna vid nu närmast avsedda ändamål.

I det vid kommerskollegii utlåtande fogade yttrandet från *styrelsen för Svenska teknologföreningen* har likaledes tillstyrkts såväl reserverande av det av ingenjörsvetenskapsakademien föreslagna tomtområdet, under förutsättning att statens provningsanstalts och tekniska högskolans kommande behov av utvidgningar icke därigenom försvårades, som att erforderliga medel ställdes till akademiens förfogande för uppförande av laboratoriebyggnaden.

Styrelsen för statens provningsanstalt har anfört bland annat:

Under sin 20-åriga verksamhet hade anstalten haft rikliga tillfällen att inse och erfara det stora behovet av en mera intensiv och planmässig forskning än hittills inom olika tekniska verksamhetsgrenar. Vid sin kontakt med utländska forskningslaboratorier hade anstalten även kunnat iakttaga, huru som vårt land i proportion till industriens omfattning och landets ekonomiska resurser vore i nämnda avseende tillbakablivit jämfört med de ledande industriländerna.

Såsom framhölles i akademiens skrivelse hade emellertid under senaste åren behovet och önskvärldheten av en vidgad teknisk forskningsverksamhet i vårt land uppmärksamrats inom ledande kretsar. I frågans nuvarande läge vore styrelsen icke beredd att närmare yttra sig om det sålunda ifrågasatta mera allmänna tekniska forskningsarbetet på olika områden, dess lämpligaste organisation i skilda fall samt de synpunkter och spörsmål, som därmed vore samhöriga. Det syntes emellertid redan nu sannolikt, att ifrågavarande forskningsarbete i vissa fall lämpligen borde anknytas till redan bestående institutioner för dithörande eller närliggande verksamhet, såsom de tekniska högskolorna, statens provningsanstalt, ingenjörsvetenskapsakademien m. fl., och att statsmakterna kunde komma att finna påkallat att vidga

dessas institutioners resurser genom behövliga laboratorier antingen som tillbyggnader eller som nybyggnader.

I den mån det kunde befinnas lämpligast att förlägga sådana laboratorier till Stockholm, borde redan på ett tidigt stadium lämpligt markområde utses och förberedas. Med hänsyn till samarbete, utbyte av sakkunskap, tillgång till bibliotek och instrument m. m. vore det fördelaktigt att dessa institutioner och laboratorier då låge i närheten av varandra. Styrelsen tillstyrkte, att för sådant ändamål reserverades det markområde, som låge nordväst om provningsanstaltens tomt mellan Drottning Kristinas väg och Roslagsbanan. Dock borde möjlighet bevaras att utöka provningsanstaltens tomt utefter nämnda gräns med en remsa av cirka 25 meters bredd.

Vad nu närmast anginge akademiens framställning hade akademien under de gångna åren i sin mån bidragit till den behövliga tekniskt-vetenskapliga forskningen genom att direkt under sin ledning administrera och med anslag från staten och industrien bedriva sådan verksamhet på vissa områden. Styrelsen kunde vitsorda betydelsen av dessa arbeten och även önskvärdheten av att akademien måtte beredas möjlighet att fortsätta desamma. På de av akademien anförda skälen krävdes därför en laboratoriebyggnad, och styrelsen finge tillstyrka det av akademien för ändamålet begärda anslaget. Styrelsen förordade även, att byggnaden uppfördes på det av akademien ifrågasatta markområdet utan att dock på menligt sätt binda det slutliga disponerandet av samma område.

Styrelsen för tekniska högskolan framhåller, att det vid organiserandet av teknisk vetenskaplig forskning måste beaktas, att de möjligheter, som tekniska högskolan erbjöde för deltagande däri, bleve utnyttjade i all den utsträckning, som vore förenlig med högskolans uppgift som undervisningsanstalt. Styrelsen instämmer i övrigt i ett av högskolans lärarkollegium gjort uttalande, däri bland annat tillstyrkes, att den av akademien ifrågasatta tomten tillsvidare ställdes till akademiens förfogande. Kollegiet betonar starkt, att området framdeles säkerligen komme att erfordras för högskolans nödiga utvidgning samt att upplåtelsen följaktligen endast borde vara av tillfällig natur.

Sveriges industriförbund understödjer ingenjörsvetenskapsakademiens framställning. I anslutning härtill erinrar förbundet, att detsamma tillsatt en kommitté av industrimän och andra för saken intresserade personer med uppgift att verkställa utredning och framlägga därav föranledda förslag rörande de åtgärder, som borde vidtagas för främjande av teknisk forskning. På grund av de omfattande och invecklade problem, som här mötte, hade kommittén ännu ej avslutat sitt arbete. Kommittén ansåge det dock uppenbart, att i varje fall lösandet av vissa forskningsuppgifter krävde statens ekonomiska stöd. I vilken omfattning och på vad sätt detta stöd borde påkallas hade kommittén icke kunnat taga närmare ställning till. Genom tillkomsten av den föreslagna laboratoriebyggnaden skulle ett första steg tagas i riktning mot skapandet av ett framtida centralt forskningsinstitut. Ett sådant kunde självfallet ej realiseras annat än i etapper. Den tomt, som åsyftades med akademiens framställning, syntes erbjuda stora praktiska fördelar, då den medgäve lokal anslutning både till provningsanstalten och till tekniska högskolan.

Sedan nu omförmälda yttranden avgivits, har *ingenjörsvetenskapsakademien* i ärendet inkommit med en ny skrivelse, dagtecknad den 24 januari 1939. Med förmälan att akademien erfarit, att under remissbehandlingen vissa betänkligheter framkommit mot det i skrivelsen den 17 oktober 1938 framförda förslaget, föreslår akademien nu såsom ett alternativ dels att till byggnadsstyrelsens förfogande ställdes ett belopp av 163,000 kronor för uppförande inom statens provningsanstalts tomt av en laboratoriebyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med fastän något större än den tidigare planlagda byggnaden för en röntgencentral samt att den sålunda uppförda byggnaden finge av akademien disponeras för de ändamål, som vid varje tillfälle syntes akademien i första hand böra komma i fråga, med skyldighet för akademien att så snart ske kunde ställa byggnaden till förfogande för röntgencentral eller för provningsanstalten, dels ock att provningsanstalten eller akademien erhöle ett anslag å 15,000 kronor för anskaffning av vissa möbler och annan inredning till byggnaden.

Ingenjörsvetenskapsakademien erinrar om riksmarskalksämbe- tets förslag, att laboratoriebyggnaden skulle placeras öster om Drottning Kristinas väg på ett område mellan Röda korsets sjukhem och tekniska högskolans maskinlaboratorium, samt anför häremot, att enligt vad akademien inhämtat förslag redan nu föreläge, avseende ifrågavarande områdes disposition för framtida bebyggelse för högskolans räkning. Med anledning härav finner akademien, att riksmarskalksämbe- tets nämnda förslag icke borde ifrågakomma. Vidare anför akademien, att byggnadens placering på den av akademien i skrivelsen den 17 oktober 1938 föreslagna platsen förutsatte, att sådana ledningar för vatten, avlopp, gas och elektricitet, som inom stadsplanlagt område brukade tillhandahållas av de kommunala organen, kunde göras tillgängliga. I detta fall måste ledningsarbetena utföras av staten. Enligt preliminära upplysningar, som under hand erhållits av byggnadsstyrelsen, kunde dessa arbeten beräknas draga en kostnad av mellan 200,000 och 300,000 kronor.

Härefter anför ingenjörsvetenskapsakademien:

Akademien funne det naturligt, att ifrågavarande tomtområde med dess fördelaktiga läge i närheten av högskolan och provningsanstalten förr eller senare måste tagas i anspråk för tekniskt-vetenskapliga ändamål. Provningsanstalten ställde inga anspråk på ifrågavarande område i annan mån än som tidigare nämnts utan tillstyrkte dess användning för andra tekniskt-vetenskapliga ändamål. Enligt vad akademien erfarit syftade högskolan närmast att utbygga ett område utmed Drottning Kristinas väg öster om denna väg och söder om sjukhuset. Av tidigare framlagda förslag beträffande nybyggnad för högsströms- och högspänningslaboratorium m. m. framginge, att man tänkt sig en ytterligare utvidgning äga rum ännu längre öster ut på andra sidan av högskolans huvudbyggnad.

Såsom departementschefen i uttalande till 1939 års statsverksproposition framhållit under punkt 81 av tionde huvudtiteln, hade å andra sidan tanken väckts att inrätta ett centralt institut för tekniskt-vetenskaplig forskning. På grund av de fördelar, som en lokal anslutning till högskolan och provningsanstalten skulle medföra, torde det ligga nära till hands att laboratorieutrymmen för ett dylikt institut bereddles på det meromnämnda området norr

om provningsanstalten och väster om Drottning Kristinas väg. Även om det skulle visa sig, att området i stället borde disponeras för tekniska högskolans utvidgning, måste ledningar dragas fram.

Det förefölle därför ingalunda omotiverat, att statsmakterna redan nu i princip beslutade att låta utföra erforderliga ledningsarbeten för att anknypa detta område till de längre söderut vid Drottning Kristinas väg befintliga ledningssystemen.

Därest det emellertid ansåges, att planerna på ett centralt tekniskt-vetenskapligt forskningsinstitut borde föranleda en detaljerad utredning inom den närmaste framtiden, kunde det dock tänkas, att det vore lämpligare att uppskjuta dessa ledningsarbeten ävensom det av akademien föreslagna laboratoriebygget och låta bådadera ingå i en mera omfattande plan.

Till undvikande av att ett dröjsmål, sådant som det nyss antydda, skulle hindra att redan nu åtgärder vidtoges för att så snart som möjligt bereda ingenjörsvetenskapsakademien åtminstone tillfällig tillgång till laboratorierummen av tidigare angivna art, framför akademien såsom en provisorisk lösning sitt i det föregående omförmälda alternativa förslag. Till utveckling av detsamma anför akademien i huvudsak följande:

Den laboratoriebyggnad, som enligt det förut omnämnda förslaget skulle uppföras på provningsanstaltens område för att användas för röntgencentralens arbeten, skulle enligt de av byggnadsstyrelsen godkända ritningarna efter vissa mindre ändringar få en sådan utformning, att den lämpligen skulle kunna användas även för halvstora försök i samband med andra undersökningar, som påginge inom akademien. En viss lättnad skulle därför kunna nås, om ifrågasatt byggnad omedelbart uppfördes och tillsvidare ställdes till akademiens förfogande, så att utrymmet kunde disponeras för ändamål, som vid varje tillfälle borde främst komma i åtanke.

Det utrymme, som skulle stå till förfogande inom den i första utbyggnadsstadiet förutsedda bottenytan 14×14 meter, skulle uppenbarligen vara otillräckligt även för de närmaste behoven, särskilt om man därav ville reservera åtminstone någon del för röntgenundersökningar. Dessa krävde nämligen på grund av de därvid använda höga elektriska spänningarna proportionsvis stort utrymme. Det vore därför i hög grad önskligt, att det nya laboratoriet på en gång utbyggdes till ett andra stadium, alltså motvarande en golvyta av 14×21 meter. Härigenom skulle även vissa ändringskostnader undvikas, vilka eljest inkomme vid en framtida övergång till detta utbyggnadsstadium. Ehuru den sålunda ifrågasatta förlängningen av byggnaden med cirka 7 meter skulle komma att ytterligare inkräkta på det till provningsanstaltens förfogande stående fria tomtutrymmet, torde detta icke alltför menligt inverka på provningsanstaltens utvidgning, helst som man i varje fall torde böra räkna med ett visst framtida utvidgningsbehov för röntgencentralens del.

Akademien ville i detta sammanhang ytterligare framhålla följande. Om ett centralt forskningsinstitut komme till stånd och dess laboratorier förlades på området norr om provningsanstalten, kunde det tänkas, att man i samband därmed även kunde bereda rum för röntgencentralens framtida verksamhet. Även på så sätt skulle den lokala anslutning till provningsanstalten kunna förverkligas, som på sin tid avsågs med att röntgenbyggnaden förlades på provningsanstaltens tomt och som vore nödvändig, om provningsanstalten framdeles skulle övertaga ledningen av röntgenprovningssamheten. Härigenom kunde hela den nu ifrågasatta byggnaden framdeles ut-

rymmas av akademien, så att provningsanstalten bleve i tillfälle att fritt disponera den även för andra ändamål än röntgenprovningen.

I varje fall vore det uppenbart, att den nu föreslagna provisoriska anordningen icke kunde anses tillfredsställa mer än en ringa del av det redan nu föreliggande behovet av ökade laboratorielokaler för akademiens arbeten. Sålunda bleve det ej möjligt att i denna byggnad inmontera det omnämnda stora aggregatet för hydrering vid högt tryck. Förslaget förutsatte därför, att akademien inom en snar framtid finge sitt lokalbehov tillgodosett på annat sätt.

Merkostnaden för att i ett sammanhang uppföra den nu föreslagna byggnaden i andra utbyggnadsstadiet, alltså till 21 meters längd, och att därvid samtidigt utföra sådana ytterligare ledningsarbeten, som krävdes för att lokalerna skulle bliva användbara ej blott för röntgenarbeten utan även för allmänna laboratorieändamål och bränsletekniska försök i halvstor skala, hade uppskattats till cirka 60,000 kronor. Utvidgningen föranledde även en viss ökning i behovet av skrivbord, armatur och annan sådan inredning, som avsåges med det tidigare föreslagna anslaget av 15,000 kronor. Akademien torde emellertid vara i stånd att på annat sätt anskaffa denna inredning, varför någon ökning av nämnda summa icke behövde ifrågakomma.

Över ingenjörsvetenskapsakademiens sist omförmälda framställning hava byggnadsstyrelsen och styrelsen för statens provningsanstalt avgivit utlåtanden.

Byggnadsstyrelsen har — under åberopande av sitt den 5 oktober 1937 avgivna yttrande över akademiens då föreliggande framställning — förklarat sig icke hava något att erinra mot att den föreslagna byggnaden redan från början utbyggdes i andra utbyggnadsstadiet. Enär styrelsen icke heller hade någon erinran att göra mot den i anledning härav beräknade merkostnaden, 60,000 kronor, skulle de sammanlagda byggnadskostnaderna uppgå till 175,500 kronor, vartill komme 15,000 kronor för inredningsarbeten.

Styrelsen för statens provningsanstalt har anfört bland annat följande:

Vid Kungl. Maj:ts proposition den 31 mars 1916, nr 176, som låg till grund för riksdagens beslut om uppförande av byggnader för statens provningsanstalt, vore fogad en karta angivande den av byggnads- och naturparksakkunniga föreslagna platsen för byggnadernas förläggning, vilket förslag sedermera i huvudsak följdes. Efter förhandlingar mellan riksmarskalksämberet och byggnadsstyrelsen hade riksmarskalksämberet i skrivelse den 24 januari 1919 godkänt en av distriktslantmätaren Konrad Jansson år 1918 upprättad, i vissa avseenden reviderad karta över det för anstalten avsedda området och hade ämbetet för detta godkännande angivit vissa förutsättningar, vilka fortfarande vore gällande.

Det åt provningsanstalten enligt sagda karta anvisade området omfattade bland annat största delen eller cirka 1,100 kvadratmeter av en till det angränsande hovjägarbostället hörande trädgård. Bland de förenämnda förutsättningarna inginge, att anstalten hade rätt att sex månader efter därom till Djurgårdsförvaltningen gjord anmälan taga trädgården i anspråk dock mot villkor, när så skedde, att ny trädgård skulle anläggas å hovjägarbostället angränsande mark och att hovjägaren erhöle ersättning för minskad skörd m. m., allt utan kostnad för Djurgårdskassan.

Detta villkor hade kommit att tillämpas år 1924, då anstalten uppförde en laboratoriebyggnad för provning av vägmateriel m. m., varvid en del av trädgården togs i anspråk och ersattes genom ordnande och uppodling av mot-

svarande stycke inom anstaltens område på andra sidan om trädgården. Villkoret ifråga hade emellertid varit hindrande för anstalten och hade bidragit till att nybyggnaderna för provning av vägmateriel, för fryslaboratorium m. m. icke kunnat planläggas på rätt sätt och måst byggas ganska provisoriskt i en våning, vilket finge anses vara ett oekonomiskt och icke efterföljansvärt sätt att utnyttja så värdefull tomtmark.

För att emellertid på längre sikt kunna mera rationellt utnyttja det tomtområde, som anvisats anstalten, hade inom anstalten övervägts en plan för de tillbyggnader och nybyggnader, som inom en nära framtid förutsåges kunna komma i fråga. Härvid visade sig, att för sådana till- eller nybyggnader borde i första hand den förenämnda trädgården kunna disponeras. Att inom anstaltens område anlägga en ny trädgård som ersättning kunde däremot icke rimligen ifrågasättas.

Rätten att nyttja trädgården torde vara en förmån, som tillförsäkrats den nuvarande hovjägaren, vilken under ytterligare $4\frac{1}{2}$ år ägde att bebo bostället, och det syntes styrelsen, att omförmälda villkor hade till syfte att skydda denna rätt. Enligt vad styrelsen inhämtat torde emellertid hovjägaren vara villig att mot skäligen gottgörelse avstå från denna sin rätt. Det vore däremot styrelsen obekant, vilken inställning riksmarskalksämberet kunde hava i denna fråga. Det vore för anstalten redan nu behövt och vid eventuellt ny bebyggelse inom anstaltens område nödvändigt, att en uppgörelse i detta avseende snarast möjligt träffades med riksmarskalksämberet. Provningsanstaltens egen verksamhet vore för närvarande stadd i beaktansvärd stegring och det kunde förväntas och borde förutses, att redan i en nära framtid nya arbetsuppgifter komme att tillföras anstalten.

I sitt tidigare utlåtande hade styrelsen beträffande det numera uppmärksammade behovet av en vidgad teknisk forskningsverksamhet uttalat, att det vore sannolikt, att sådant arbete i vissa fall lämpligen borde anknytas till redan bestående institutioner, bland annat statens provningsanstalt. Särskilt gällde detta det från olika grupper av byggnadssakkunniga uttalade behovet av tekniska undersökningar inom byggnadsindustrien, vilka i många fall anslöte sig till anstaltens provningsverksamhet och därför lämpligen kunde och borde förläggas till anstalten. Det syntes som om en principiell lösning av detta spörsmål borde kunna föreligga redan inom ett par år. Ävenledes vore att förvänta, att verksamheten på anstaltens elektriskt-fysikaliska avdelning, som hittills varit av relativt mindre omfång, komme att betydligt ökas och att frågan om förläggning av den elektriska materielkontrollen till lokaler inom anstaltens område bleve aktuell. När den av industriförbundet m. fl. organisationer upptagna frågan om den tekniska forskningsverksamheten lämnat utredningsstadiet, borde likaledes inom en nära framtid anstaltens arbetsuppgifter även på andra med dess provningsarbete samhöriga områden klarare kunna bedömas.

Såväl den fortgående tillväxten av anstaltens nuvarande provningsverksamhet som den antydda väntade utökningen av dess forskningsbetonade undersökningar komme emellertid att kräva ökade lokaler medelst till- och nybyggnader. Redan vid anstaltens inrättande för 20 år sedan hade en sådan kommande utveckling förutsetts och därför även åt anstalten reserverats ett markområde, som vid den tidpunkten ansågs vara behövt för dess väntade verksamhet. Det vore då följdriktigt att styrelsen ville bevaka, att anstaltens tomtområde kunde på planmässigt sätt utnyttjas för dess egna ändamål och icke nu på hindrande sätt bundes för andra ändamål.

Styrelsen hade i sitt nyssnämnda utlåtande vitsordat betydelsen av ingenjörsvetenskapsakademiens ifrågavarande forskningsarbeten och uttalat önskvärdheten, att akademien måtte beredas möjlighet att fortsätta desamma.

Styrelsen ansåge även, att provningsanstalten borde i sin mån gynna detta arbete, och vore styrelsen därför icke principiellt ovillig mot att redan nu en för anstaltens behov lämplig byggnad uppfördes på anstaltens område och under viss tid upplättes åt akademien; detta dock under den bestämda förutsättningen att anstalten sedermera, när behoven aktualiserades, verkligen kunde få disponera byggnaden ifråga.

Vid bifall till akademiens hemställan avsåges laboratoriet att uppföras i två våningar och ingå som en första byggnad i en länga av 14 meters bredd, som i vinkelrät riktning mot huvudbyggnaden sträckte sig in i förenämnda trädgård. Laboratoriet borde även uppföras så, att det kunde på billigt sätt anpassas för röntgencentralens eller provningsanstaltens behov. Ur de synpunkter, som i det föregående framhållits, måste styrelsen emellertid tillse, att ett medgivande från anstaltens sida skedde på sådana villkor, att icke statens provningsanstalts arbete försvårades eller dess utveckling hindrades.

För att bevara möjligheten att på ett planmässigt sätt kunna utnyttja anstaltens tomt för de nyssnämnda, inom en nära framtid väntade utvidgningarna inom dess egna eller angränsande provnings- och undersökningsområden finge anstalten sålunda avstyrka, att upplåtelse av den ifrågasatta laboratoriebyggnaden till akademien skedde tillsvidare på obestämd tid, utan måste styrelsen yrka på, dels att en sådan upplåtelse endast skedde på viss tid, vilken, så vitt nu kunde bedömas, borde utsträckas till längst 1 juli 1943, dels att akademien icke måtte ifrågasätta, att laboratorielokalerna för akademiens användning av desamma skulle utökas utöver den nu föreslagna byggnaden om 14×21 meter.

Styrelsen hade icke i detalj granskat förslagsritningarna i ärendet. Styrelsen förutsatte, att desamma så justerades, att de kunde godkännas av anstalten och byggnadsstyrelsen. I detta sammanhang borde beaktas behövligheten av indragning inom tomtområdet av elektrisk växelström, vidare att området omkring och väg utefter den ifrågasatta byggnaden ordnades, ävensom att anstaltens nuvarande uppvärmningscentral vore otillräcklig för den planerade byggnadslängan. Härav betingade kostnader ävensom gottgörelsen för hovjägarrens trädgård borde medtagas vid beräkning av kostnaderna för byggnadens uppförande.

Över styrelsens för statens provningsanstalt sistnämnda skrivelse har riksmarskalksämberet, efter remiss, avgivit utlåtande den 20 februari 1939; därvid har ämbetet, som i ärendet inhämtat yttrande från intendenten för Djurgården, anfört följande:

Ämbetet hade icke något att erinra mot den föreslagna upplåtelsen, under villkor:

att ny trädgård, med användande av i första hand den nuvarande trädgårdsjorden samt de träd och buskar som kunde förflyttas, utan kostnad för Djurgårdskassan anlades å en av Djurgårdsförvaltningen anvisad plats omedelbart öster om bostället och norr om provningsanstaltens gränslinje;

att ersättning, likaledes utan kostnad för Djurgårdskassan, lämnades hovjägarren dels för den minskade skörd, som efter skedd uppskattning kunde anses uppkomma, dels för äldre fruktträd, som icke kunde förflyttas, dels ock för eventuellt anskaffande av nya fruktträd och bärbuskar;

att ny väg kostnadsfritt anlades omedelbart norr om provningsanstaltens gräns; samt

att, därest så komme att erfordras, omläggning kostnadsfritt företoges av inom trädgårdsområdet framdragna vatten-, avlopps-, gas- och elektriska ledningar till hovjägarbostället samt elektrisk ledning till Djurgårdens sågbyggnad.

Departementis-
chefen.

Behovet av åtgärder för den tekniska forskningens tillgodoseende i Sverige i större omfattning och efter mera planmässiga linjer än hittills har genom industriens i rask takt på skilda områden fortskridande utveckling kommit att framstå såsom alltmer trängande. En utredning i ämnet har, såsom nämnts i det föregående, igångsatts genom Sveriges industriförbund. Under hösten 1938 hava utredningsmännen företagit en resa till England för att studera det tekniska forskningsväsendets organisation därstädes, i vilken resa jämväl deltagit en representant för staten. Spörsmålet angående hur frågan här i landet lämpligast skall lösas är emellertid tämligen invecklat, och det torde dröja ännu ganska länge innan slutligt ställningstagande kan ske. I varje fall torde man få räkna med att flera år komma att förflyta, innan utredningsarbetets resultat hunnit omsättas i praktiken.

Den tekniskt vetenskapliga forskningen är av betydelse icke blott för de industrier, som därav närmast beröras, utan för samhället i dess helhet. Det är av vikt att, i avbidan på resultatet av den pågående utredningen, det arbete, som redan bedrivs på förevarande område, understödjes. Inom ingenjörsvetenskapsakademien utföras tekniskt vetenskapliga forskningarna av i och för sig avsevärd betydelse och omfattning. Åtskilliga uppgifter härutinnan hava pålagts akademien av statsmakterna. Verksamheten möjliggöres också genom bidrag till driftkostnaderna av statsmedel. Emellertid har, såsom akademien framhållit, de alltmer hopade göromålen medfört, att tillgängliga lokalutrymmen icke längre förslå. Försök hava gjorts att genom förhyrning av någon lämplig byggnad eller del därav avhjälpa bristen, men dessa försök hava strandat, framför allt emedan det arbete, akademien utför, icke väl lämpar sig att bedrivas i hyreshus. I detta läge har akademien framkommit med sitt nu förevarande förslag, att genom statens försorg måtte uppföras en byggnad för forskningsändamål, vilken byggnad tillsvidare skulle få disponeras av akademien. Det trängande behovet av ökat utrymme för akademiens arbete synes göra denna framställning synnerligen behjärtansvärd. Såsom framgår av utredningen är det närmast fråga om vidgade möjligheter till kemiska laborationer av olika slag i syfte att finna utvägar till ett bättre utnyttjande av våra inhemska bränsletillgångar. Jag tillstyrker att åtgärder, såvitt möjligt, vidtagas för tillgodoseende av akademiens önskemål.

Det av akademien i första hand framförda förslaget avser, såsom nämnts, att för en blivande tekniskt vetenskaplig forskningsinstitution skulle reserveras ett område å Djurgården vid Drottning Kristinas väg norr om statens provvningsanstalt, samt att redan nu där skulle uppföras en institutionsbyggnad, som emellertid tillsvidare, i avbidan på resultatet av förut omförmälda utredning, skulle få användas för akademiens verksamhet. Lämpligheten av att, på sätt som sålunda skulle ske, föregripa en utredning, vilken ännu befinner sig på ett allenast förberedande stadium, torde dock kunna ifrågasättas. Betänkligheterna bliva så mycket större, då, enligt vad i ärendet upplysts, framdragandet till nämnda område av vatten- och avloppsledningarna m. m. — åtgärder som skulle bliva nödvändiga redan vid uppförandet av den

nu föreslagna byggnaden — beräknas draga en kostnad överstigande kostnaden för byggnaden. Akademien har också själv blivit tveksam angående genomförbarheten nu av detta förslag och alternativt hemställt, att byggnaden skulle i stället förläggas inom det för statens provningsanstalt avsedda området, varigenom bland annat skulle bortfalla nyssnämnda ledningskostnader. Såsom framgår av redogörelsen hava planer tidigare varit uppe att å ifrågavarande plats uppföra en central för röntgenprovning av svetsfogar. Dessa planer synas emellertid knappast ännu vara mogna att förverkligas. Det är å andra sidan säkerligen allenast en tidsfråga, när provningsanstaltens utrymmesbehov skall behöva tillgodoses genom nybyggnad. Akademiens förslag, att den för röntgencentralen planerade byggnaden, i något större storlek, nu skulle uppföras för provningsanstaltens räkning men, under tiden tills den behöver tagas i anspråk för provningsändamål, få disponeras av akademien, har i princip tillstyrkts av anstaltens styrelse. För egen del anser jag detta förslag innebära en framkomlig väg till lösning av akademiens lokalproblem utan att därigenom andra intressen behöva åsidosättas.

Jag tillstyrker, att medel för ändamålet nu anvisas. Byggnaden bör ingå i statens allmänna fastighetsfond. I enlighet med vad provningsanstalten föreslagit bör ingenjörsvetenskapsakademien medgivas nyttjanderätt till byggnaden för tiden till och med den 30 juni 1943. Därefter skall, om byggnaden då behöves för provningsanstaltens verksamhet, nämnda anstalt äga taga den i anspråk för sina uppgifter. Det är att hoppas att under tiden frågan om den tekniskt vetenskapliga forskningen ordnande kunnat vinna sin lösning.

Byggnaden bör, med hänsyn till sitt syfte, uppföras och inredas i samförstånd med provningsanstalten. I enlighet med byggnadsstyrelsens beräkningar torde få avses för byggnadskostnaderna 175,500 kronor samt för inredning och utrustning 15,000 kronor. Sistnämnda belopp torde bära uppföras under tionde huvudtiteln såsom särskilt reservationsanslag.

På sätt framgår av provningsanstaltens senare utlåtande skulle den sålunda tillstyrkta byggnaden komma att delvis beröra en till det anstalten angränsande hovjägarbostället hörande trädgård. Ifrågavarande trädgård ingår visserligen i det för provningsanstalten vid dess tillkomst avsedda området men har hittills enligt överenskommelse med riksmarskalksämbetet disponerats av boställsinnehavaren. Såsom anstalten framhållit torde det vara nödvändigt för ett rationellt utnyttjande av anstaltens område, att denna inskränkning i anstaltens möjligheter att förfoga över samma område nu bortfaller. Riksmarskalksämbetet har under vissa förutsättningar icke haft något att erinra häremot. Frågan om ersättning till Djurgårdskassan för av ämbetet berörda kostnader torde sedermera få upptagas till prövning av Kungl. Maj:t. I varje fall synes ersättningen icke behöva belöpa till något större belopp. Jag föreslår, att för ändamålet må, i den mån så erfordras, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande tagas i anspråk det anslag, som anvisas för byggnadens uppförande. Detta synes med anledning härav bära höjas förslagsvis till 177,000 kronor.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till Uppförande av byggnad för tekniskt laboratorium under statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 177,000 kronor;

dels ock till Inredning och utrustning av tekniskt laboratorium under tionde huvudtiteln för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 15,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Leif Belfrage.